

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

3. Карнаух Н. Л. Учимся писать эссе: Рабочая тетрадь для 9-11 классов. – М., 2001. – С. 17-19.
4. Котельникова С. А. Аннотация – отзыв – рецензия – эссе // Русский язык в школе №1. 1998. С. 14-15.
5. Паустовский К. С. Собр. соч.: Т-9 – М., 1984. – С. 218-220.
6. Скиргайло Т. О. Методика обучения работе над сочинением нетрадиционных жанров: Пособие для учителя. – М., 2006. – С. 1-254.

Цимбал Г. О.*

СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ВИКЛАДАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У КЛАСАХ УНІВЕРСАЛЬНОГО ПРОФІЛЮ

У статті окреслено важливість використання інноваційних форм і методів навчання під час викладання української літератури.

У середині 80-х років ХХ століття спочатку журналісти, а потім науковці почали активно втискувати в педагогічний словник новий термін «інновації» для позначення процесів перебудови вітчизняної педагогічної системи, що саме розпочалася.

На думку французького вченого Е. Брансуїк педагогічні інновації класифікуються за трьома важливими видами:

1. У ролі освітніх ідей, які абсолютно нові й раніше не відомі.
2. Адаптовані, розширені або переоформлені ідеї, які набувають особливої актуальності в певному середовищі й у визначений час.
3. Педагогічні нововведення, які виникають у ситуаціях, пов'язаних із новою постановкою мети в нових умовах [1].

Бурхливий ритм сучасного життя спонукає педагога постійно вдосконалювати структуру навчального процесу, його методи, упроваджувати новітні технології.

Основна функція педагога – не скільки бути джерелом знань, скільки організувати процес пізнання, створювати таку атмосферу в класі, у якій неможливо буде не вчитися. Знання не є кінцевою метою навчання, а лише засобом розвитку учнів. Виховання в учнів самостійності, ініціативності, активності – проблема сьогодення. Сучасні розвивальні технології мають бути спрямовані на розвиток особистості, а особливо на інтелектуальний розвиток як його основу.

Інноваційними вважаються такі моделі, які змінюють характер взаємодії учнів і вчителів, їхні позиції в процесі навчання. Іншими словами, відбувається постійний рух від теорії до практики, поєднання академічних знань із практичними вміннями [2]. Крім того, змінюється роль учителя, спосіб

---

* © Цимбал Г. О.

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

його взаємодії з учнями. Він уже не просто передавач знань, він – організатор діяльності учнів, системний інтегратор. Він не є носієм істини в останній інстанції, а стає колегою, консультантом.

Отже, інноваційна діяльність ставить підвищенні вимоги до знання вчителем предмета, до його особистісних якостей. Однією з інноваційних педагогічних технологій, яка максимально спрямована на розвиток особистості є метод проектів [3, 4]. Створений наприкінці XIX століття, метод проектів на сучасному етапі розвитку педагогічної галузі набуває актуальності, модифікується, пристосовується до сучасних умов функціонування школи. Суть методу проектів можна виразити таким чином: «Я знаю для чого мені потрібно те, що я знаю, де і як я можу ці знання застосовувати».

Переваги методу проекту:

- учень не просто отримує суму знань, він учиться не тільки набувати їх самостійно, але вміло користуватися ними;
- актуальність широких людських контактів, знайомство з ізними культурами, різними точками зору на одну проблему;
- набуття комунікативних навичок і вмінь, уміння працювати в групах, виконуючи різні соціальні ролі (лідера, виконавця, посередника);
- розвиток творчого мислення та інтелектуального вдосконалення.

Проекти можуть бути:

- особистісні, парні, групові (за кількістю учасників);
- короткочасні, середньої тривалості, довготривалі.

Пропонуємо приклад побудови уроку-проекту «Поступи всесвітнім літературним процесом».

Алгоритм підготовки вчителя та учнів до проведення уроку.

1. Визначення теми проекту.
2. Визначення мети: «Створити творчу презентацію літературної епохи, визначити її роль і місце у всесвітньому літературному процесі».
3. Вибір учнями теми для проекту: «Епоха бароко», «Епоха класицизму», «Епоха просвітництва», «Епоха романтизму».
4. Визначення робочих груп, розподіл обов'язків між членами групи.
5. Вимоги до проекту:
  - а) зазначити хронологічні рамки епохи;
  - б) пояснити суть назви епохи;
  - в) дати загальну характеристику літературної доби;
  - г) указати найвідоміші твори мистецтва, літератури та їхніх авторів, визначити, як реалізуються в них основні принципи епохи;
  - д) створити символ епохи;
  - е) представити найбільш вагомі афористичні цитати з хуож-

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

іх творів, що вивчалися, даного літературного періоду;

е) продумати оригінальну форму презентації епохи (музей епохи, засідання клубу, тощо).

6. Самостійна робота в групах.

7. Захист проекту (кожна група – 7 хвилин).

Поради вчителю, який працює за методом проектів:

1. Ви повинні бути впевнені, що тема проекту цікава для всіх учнів класу.

2. Зверніть увагу, чи передбачає вирішення проблеми різні види діяльності. Спробуйте включити різні елементи: малюнки, записи на плівку, інтерв'ю, коротку інсценізацію.

3. Завжди будьте поруч з учнями, щоб простягти їм руку допомоги, надихати їх.

4. Прокоментуйте або оцініть роботу учня. Ніщо так не пригнічує, як відчуття, що твою роботу ігнорують або відкладають, як найменш важливу.

Особливість викладання дисциплін гуманітарного циклу є те, що на цих уроках відбувається входження окремої особистості до вселюдського культурологічного простору [5]. «Діалог культур» дає можливість вступити в діалог із героями твору, письменником, епохою, відчуті взаємопроникнення й взаємозбагачення культур, історичне минулого різних народів.

Учителі вдосконалюють форми й методи роботи на уроці, це перш за все:

– реалізація міжпредметних зв'язків (інтегровані, бінарні уроки, уроки-панорами, уроки «діалогу культур»);

– розвиток творчості учня (урок-творча майстерня, прес-конференція, урок-поетична свічка, різноманітні «світлиці», «вітальні», засідання гуртка);

– активізація навчальної діяльності (уроки-подорожі, діалоги на зразок «Інтерв'ю з письменником», «Захист проекту», «Історичний портрет», «екскурсії, уроки-інсценізації, уроки-творчості, кіно- й телеуроки).

Урок з теми «Хто Ви, Дон Кіхоте Ламанчський»? можна побудувати так:

Інтерв'ю із Сервантесом.

– Скажіть, з якою метою Ви створили роман?

– Спочатку я мав намір знищити владу лицарських романів та перешкодити популярності, яку вони здобули не лише у вищому світі, а й серед простолюду.

– Кому Ви співчуваєте і з кого глузуєте, розповідаючи про пригоди Дон Кіхота?

– В епілозі роману я писав: «Для мене одного народився Дон Кіхот, а я народився для нього; йому судилося діяти, а мені – описувати; ми з ним становимо надзвичайно дружню пару – на зло й на заздрість тому брехливому писаці, який насмілився грубим своїм і погано загостреним страусовим пером описати

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

підвиги мого доблесного лицаря, бо ця праця йому не під силу, і не його застиглого розуму це діло».

– На чиєму Ви боці?

– Я щиро полюбив свого героя.

– Як «книжковий лицар» перетворився на шляхетного лицаря подвигу?

– Книга мислилась як літературна пародія на лицарські романи. Згодом, «книжкового лицаря», героя пародії, змінює справжній шляхетний лицар подвигу.

– Чому Дон Кіхот помирає?

– Щоб захистити улюбленого героя від спроб лжеавторів зганьбити його, залишилося, на жаль, тільки одне: завершити твір смертю Дон Кіхота.

Збільшується питома вага самостійних робіт: учні виступають асистентами, консультантами з певних питань, беруть участь у проблемних заняттях, заняттях-дослідженнях, уроках-роздумах, уроках-відкриттях.

Тему «Борис Пастернак: шляхи долі» можна провести у вигляді зустріч в Інтернет-кафе.

Мета: викликати інтерес до творчості Б. Пастернака, ознайомити із творами поета, розвивати вміння виразного читання, розвивати комунікативність школярів, виховувати любов до літератури.

Обладнання: мультимедійна дошка, на столах запалені свічі.

Перебіг зустрічі. На тлі музики Скрябіна «Прелюдія сі бемоль мажор», читання поезії Б. Пастернака «Во всем мне хочется дойти до самой сути».

Використані спогади Жозефіни Леонідівни Пастернак, сестри поета; листи Бориса Пастернака, листи В. Шаламова, уривки зі статті Марини Цветаєвої «Світовий ливень»; вірші Пастернака: «Годами когда-нибудь в зале концертной», «Марбург», «Свидание», «Гул затих. Я вышел на подмостки»; пісні на слова Бориса Пастернака «Зимняя ночь» у виконанні Алли Пугачової та «Снег идет» у виконанні Сергія Нікітіна; інсценізація уривків із роману «Доктор Живаго».

Звичайно, сучасні комп'ютерні технології не повинні замінити живе спілкування вчителя та учня, але їх варто застосовувати там, де необхідно організувати творчий процес, урізноманітнити виклад матеріалу, залучити до роботи всіх без винятку, створити можливість неформальної дискусії, використати ініціативність учнів їх креативне мислення.

Серед інформаційних проектів можна виділити комп'ютерне тестування, яке є етапом уроку, не порушуючи його цілісної структури, а органічно доповнюючи її. Маючи у своєму розпорядженні достатню кількість комп'ютерів, викладачі виявляють психологічну готовність до оволодіння комп'ютерною технікою

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

та розробки системи знань, переважно завдань із вибором відповіді. У чому перевага використання персональних комп'ютерів під час тестового контролю знань? По-перше, індивідуальний характер роботи учня, по-друге, створення ситуації інтерактивності, і, по-третє, учнів спонукають до прогалин у знаннях, адже в умовах конкуренції кожен учень хоче отримати найбільшу кількість балів.

Пропонуємо опис контролюючої комп'ютерної програми для перевірки знань із теми «Відродження».

Тести на моніторі комп'ютера.

1. Періоди історії італійської культури зазвичай визначають назвами століть. Яку назву має ранній Ренесанс в Італії (XV століття):

- а) дученто;
- б) треченто;
- в) квартоценто;
- г) чинквеченто.

Примітка. Після кожної відповіді коментар демонструється на моніторі. Правильна відповідь – в.

Коментар: Добрий початок! Неправильні відповіді. Який важкий перший крок! Зберися з думками, не втрачай упевненості.

2. Представники літератури епохи Відродження:

- а) Вільям Шекспір;
- б) Француа Рабле;
- в) Данте;
- г) Джованні Боккаччо.

Укажіть зайве. Правильна відповідь – в. З літературою все гаразд.

Неправильні відповіді. Читай більше – і ти станеш цікавим співрозмовником. А поки що... І т. д.

Персональний комп'ютер заощаджує час, який потрібен на розрахунки рейтингу та визначення його еквівалентності традиційним оцінками. Кожен учень, який проходить тест, має можливість скористатися персональним комп'ютером, переглянути сторінки електронного журналу своєї групи, визначити своє місце в рейтингу.

Цікавими на наш погляд, є тижні інформаційних проєктів, під час яких учні, не обмежені часом і вузькими рамками предмета, можуть застосовувати комплекс отриманих знань. Наприклад, комп'ютерне тестування «Інтелектуал року», яке містить 100 запитань із предметів гуманітарного циклу, проводиться на всіх курсах у рамках роботи тижня інформаційних проєктів.

Отже, інноваційні підходи до викладання предметів гуманітарного циклу пробуджують інтерес учнів, змушують нестандартно мислити, адекватно сприймати оновлений світ і себе

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

в ньому, сприяють виробленню в учнів наукових і естетичних суджень, допомагають улаштовувати власне життя за гуманістичними законами.

Література:

1. Кларін М. В. Інновації світової педагогіки. – Москва-Рига: Педагогічний центр «Експеримент», 1998. – С. 180.
2. Довгий І. Освітні можливості Інтернет-технологій у вивченні мови як іноземної. Зб. наук. праць. – Львів, 2001. – Вип. 6. – С. 268-271.
3. Клокар Н. І. Психолого-педагогічна підготовка вчителя до інноваційної діяльності. Автореф. дис.. канд.. пед. наук: 13. 00. 04. – К; 1997. – С. 17.
4. Гладир В. Г. Інноваційні підходи до викладання предметів гуманітарного циклу. – Київ, 2009.
5. Щолок Г. Н. Використання інформаційних технологій на сучасному уроці світової літератури // Всесвітня література в середніх навчальних закладах. – 2011. – №7-8.

Чуча О. А.*

ВІРТУАЛЬНІ ЕКСКУРСІЇ ЯК ОДНА З ЕФЕКТИВНИХ ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ НА УРОЦІ ЛІТЕРАТУРИ

У статті розкрито можливості підвищення ефективності навчального процесу засобами віртуальних екскурсій, створення віртуальних галерей тощо.

Сучасна система освіти потребує нового покоління вчителів-предметників здатних розв'язати ті найактуальніші проблеми, які стоять перед сьогоднішньою школою. Учитель повинен уміти працювати за новими програмами та технологіями, спілкуючись із поколінням школярів, що виросло в умовах комп'ютеризації майже всіх сфер людської діяльності. Без інформатизації освіти вже неможливо уявити сучасної школи. Однак деякі викладачі гуманітарних дисциплін мають сумніви щодо доцільності застосування інформаційних технологій. Та якщо вдало та правильно поєднувати технології та форми проведення уроків, то такі уроки виявляються дуже цікавими і для учня, і для вчителя.

На сьогодні актуальною проблемою є формування інформаційної компетентності школярів, яким належить жити й працювати в інформаційному суспільстві. Як перспективу вдосконалення навчально-виховного процесу можна розглядати віртуалізацію освітнього простору.

Термін **«віртуальний»** (від лат. *virtualis* – *можливий*) означає можливий, такий, що може проявлятися при певних умовах.

---

* © Чуча О. А.